

Τοιαῦτα ἐπιδιώκουσα ἡ νέα πολιτεία, εἶνε ἀληθῶς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ἠθικῆς τῶν λαῶν καὶ τῶν ἀτόμων ἐργασίας, τὸ εὐγενέστατον τῶν δημιουργημάτων τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἱστορίας. Ἡ νέα αὕτη πολιτεία, ὡς εἶπον ἤδη, οὔτε θεοκρατικὴ εἶνε, οὔτε στρατιωτικὴ, οὔτε τιμαριωτικὴ, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ἐλευθέρῃ καὶ αὐτόνομος, ἀναγνωρίζουσα τὰ δίκαια τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς ομάδος, παρακωλύουσα πᾶσαν αὐτῶν σύγκρουσιν καὶ διάστασιν, διὰ παντὸς δὲ τρόπου ἐργαζομένη πρὸς τὴν ἁρμονίαν καὶ τὸν σύνδεσμον τῶν καθ' ὅλου καὶ ἐπὶ μέρους ἰδεῶν καὶ συμφερόντων. Ὅπως ἡ νέα κοινωνία, ἔσται καὶ ἡ πολιτεία βιομηχανικὴ, ἐρειδομένη ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας, καταδικάζουσα δ' ἐκ τοῦ προτέρου πᾶν προνόμιον καὶ πᾶσαν ἀδικίαν.

Ἄλλὰ ποία ἡ μορφή τῆς νέας ταύτης πολιτείας, τῆς ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας, ἀμοιβαιότητος καὶ ἀλληλεγγύης ἐρειδομένης; Οἱ πολιτειαγῆφοι τῆς ἀρχαιότητος, οὓς παρηκολούθησαν καὶ οἱ πλείστοι τῶν νεωτέρων χρόνων, ἀναζητοῦντες πολιτικόν τι ἰδεῶδες, τὸν ἄριστον τῶν πολιτειακῶν τύπων τὸν προσήκοντα τῇ ἀνθρωπότητι, ὥρισαν τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν τύπον, τὴν Μοναρχίαν, τὴν Ἀριστοκρατίαν ἢ τὴν Δημοκρατίαν. Ἡ νέα πολιτεία δὲν ζητεῖ τὸ ἰδεῶδες τῆς πραγματώσεως αὐτῆς ἐν τούτῳ ἢ ἐκείνῳ ἀποκλειστικῶς τῷ πολιτειακῷ τύπῳ, ἐν τῇ ἐξωτερικῇ μορφῇ, ὅσον ἐν τῇ ἐκπροσωπούμενῃ ἐσωτερικῇ οὐσίᾳ. Ἡ νέα πολιτεία ἐπιζητεῖ πρὸ παντὸς τὴν ἠθικὴν ἐν τῷ βίῳ τῶν λαῶν τάξιν, αὕτη δὲ ἡ τάξις κατ' οὐδένα ἄλλον τρόπον δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἢ διὰ τῆς πραγματώσεως τῆς ἐλευθερίας. Ἡ ἐλευθερία εἶνε ἡ πανσθενὴς δύναμις, ἡ ἐξεγείρουσα ἀπάσας τὰς ἠθικὰς τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ομάδων δυνάμεις, ἡ ἐμπνέουσα τὰ εὐγενέστατα καὶ τὰ ζωτικώτατα τῶν αἰσθημάτων ἢ ἐλευθερία εἶνε ἡ παρέχουσα σάρκα καὶ ὑπόστασιν εἰς πάντα τὰ ἰδεῶδη τῆς ποιήσεως καὶ τῆς τέχνης, καὶ εἰς πάσας τὰς ἐρεῦνας τῆς ἐπιστήμης. Ὑπάρχει ἐλευθερία ἀτομικὴ, θρησκευτικὴ, πνευματικὴ, βιομηχανικὴ, ἀλλ' οὐδεμία τῶν ἐλευθεριῶν τούτων δύναται νὰ κατανοηθῇ καὶ νὰ λειτουργήσῃ προσηκόντως ἄνευ τῆς ὑπὸ τῆς πολιτείας παρεχομένης ἐλευθερίας. Αὕτη εἶνε ἡ πυρά, ἡ θερμαίνουσα τὴν καρδίαν τοῦ ὑπὲρ πατρίδος ἀγωνιζομένου, ἡ λαμπράς, ἡ φωτίζουσα τὸν ἐν ταῖς ἀτραποῖς τοῦ ἐθνικοῦ βίου περιπλανηθέντα ὁδοιπόρον. Ἀποστολὴ ἐπομένως τῆς πολιτείας εἶνε ἡ καθιέρωσις καὶ πραγμάτωσις τῆς ἐλευθερίας

ἐν τῇ ἀληθείᾳ αὐτῆς φύσει καὶ ἐννοίᾳ, ὡς δικαίου τοῦ συνόλου τῶν πολιτῶν, οὐχὶ δὲ ὠρισμένης τάξεως. Ἄλλὰ πῶς θέλει πραγματωθῆ ἡ τοιαύτη ἐλευθερία; Τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν δύναται νὰ λυθῆ βεβαίως αὐτοσχεδίως, ἐκ τοῦ προτέρου. Δύναται ἐν τούτοις ἡ πολιτεία νὰ θέσῃ ὠρισμένας βάσεις πρὸς κανονικωτέραν λειτουργίαν τῶν νόμων, πρὸς ἄρμονίαν τῶν ἀντιθέτων συμφερόντων, πρὸς καθιέρωσιν τάξεως ἐννόμου καὶ εὐρύθμου, αὕτη αὕτη ἀμέσως ἐποπτεύουσα. Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐτέθη ἀπὸ αἰῶνων. Πᾶσα ἱστορικὴ περίοδος προσάγει ἐκάστοτε τὴν συμβολὴν αὐτῆς πρὸς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν λύσιν· ἀλλ' ἡ ἀληθὴς ἐλευθερία οὔτε ἐγνώσθη ἀκόμη, οὔτε ἐπραγματώθη ἐν τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ σήμερον ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη καὶ κοινωνία καλοῦνται νὰ εὐρῶσι τὴν προσήκουσαν λύσιν.

Θέλει κατορθώσῃ ἄρα νὰ ὑποδείξῃ τὸν τρόπον τῆς λύσεως ὁ καθ' ἡμᾶς αἰὼν; ἢ ἀπόκειται τοῦτο εἰς τὴν σκέψιν καὶ τὴν ἐργασίαν ἀπώτερου μέλλοντος; Οὐδεὶς δύναται νὰ προφητεύσῃ. Ἄλλ' ἡ μέχρι τοῦδε τελεσθεῖσα ἐργασία ὑπὸ τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς εὐρεσιν τοῦ προσήκοντος τῇ κοινωνικῇ αὐτῆς καταστάσει πολιτειακοῦ τύπου παρέχει ἡμῖν τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ἐκ τοῦ παρελθόντος θέλει διδαχθῆ περὶ τοῦ ἐνεστῶτος καὶ τοῦ μέλλοντος· ἀλλὰ πρὸ παντὸς θέλει κατανοήσῃ, ὅτι ἡ πολιτεία δὲν εἶνε τὸ αὐθαίρετον κατασκευάσμα ἐνὸς ἐγκεφάλου, μιᾶς γενεᾶς, μιᾶς ἱστορικῆς περιόδου. Πρὸ παντὸς εἶνε τὸ ἰδιοφυὲς δημιούργημα τοῦ λαοῦ διὰ τῆς ἐργασίας τῶν αἰῶνων. Ἴνα ἡ ἀληθὴς καὶ πραγματικὸν τὸ δημιούργημα τοῦτο, πρέπει νὰ συμφωνῇ πρὸς τὸ ἱστορικὸν παρελθόν, τὸ κοινωνικὸν ἐνεστῶς, ἐν γένει τὴν φυλετικὴν τοῦ λαοῦ, παρ' ᾧ λειτουργεῖ, ἰδιοσυγκρασίαν. Ὅ,τι ἔλεγεν ὁ Pascal — ἀλήθεια ἐντεῦθεν τῶν Πυρηναίων, ψεῦδος ἐκεῖθεν αὐτῶν —, ἐφαρμόζεται κατ' ἐξοχὴν ἐπὶ τῆς πολιτείας. Αὕτη δέον νὰ προσαρμόζηται πρὸς τὴν φύσιν τοῦ λαοῦ, πρὸς τὴν κοινωνικὴν αὐτοῦ ἰδιοφυίαν. Μόνον ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας τελεῖ ἀληθῶς τὴν ἀποστολὴν αὐτῆς, ἐκδηλοῦσα τὸν ὑπέρτατον τοῦ λαοῦ, ὃν ἀντιπροσωπεύει, χαρακτῆρα, τὸ ἠθικὸν αὐτοῦ πνεῦμα.

Τούτων τεθειμένων, συμπεραίνω, ὅτι οὐδεὶς ἀπολύτως ὑφίσταται τέλειος τύπος πολιτεύματος. Ἄριστον ἄρα πολίτευμα εἶνε τὸ ἐκάστοτε πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν διάπλασιν λαοῦ τινος σύμφωνον.

Ἄλλ' ἡ ἀληθὴς πολιτεία δὲν εἶνε ἡ τεθειμένη καὶ λειτουργοῦσα μό-

νον ἐντὸς τῶν γεωγραφικῶν καὶ ἐθνικῶν ὀρίων λαοῦ τινος· ἔσται ἐκείνη, ἣτις θέλει συλλήβδην ἐκπροσωπῆ τὰ ἠθικὰ ιδεώδη καὶ τὰς ἐθνικὰς τάσεις ἀπάντων τῶν λαῶν τῆς ἀνθρωπότητος. Κατ' ἔθνος μὲν καὶ γεωγραφικὰ ὄρια ἔσται ποικίλη πολλάκις τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν ἀναλόγως τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν ἱστορικῶν περιστάσεων τοῦ ἔθνους, μοναρχία, ἀριστοκρατία, δημοκρατία, ἀλλ' ἐν συνόλῳ ἔσται μία καὶ ἡ αὐτή, ὑπὸ πνεῦμα ἀλληλεγγύης τῶν λαῶν λειτουργοῦσα.

* *

*

Μετὰ τὰ εἰρημένα, ἡ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου καὶ τῆς πολιτείας πρέπει πρὸ πάντων νὰ καταστῆ ἐλευθέρα πάσης ἀνωτέρας ἐπιβολῆς καὶ αὐθεντείας. Χαρακτῆρ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων εἶνε ἡ κριτικὴ, ἧς οὐδεις δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ τὴν ἐπίδρασιν καὶ τὴν σημασίαν. Σύνοιδα τὰς ἀξιώσεις τῆς ἐποχῆς, ἣτις, προβαίνουσα πολλάκις εἰς τὰ ἄκρα, ἀπαισιόδοξος καὶ ὑποπτος πρὸς τὰ παραδεδομένα, ἐπιφωνεῖ καθ' ἐκάστην μετὰ τοῦ Μεφιστοφελουῦς :

« Ich bin der Geist,
der stets verneint! ».

Οὐδ' ἐπιτρέπεται ἡ ἀπόλυτος λατρεία τῆς παραδόσεως παρὰ γενεᾶ, ἣτις παρήγαγε μεταξὺ τοσοῦτων ἄλλων ἀποστατῶν κατὰ τοῦ κύρους τοῦ παρελθόντος τὸν Στράκους, τὸν Ρενάν. Ὅπως κατὰ τὸν παρελθόντα, οὕτω κατὰ τὸν ἐνεστῶτα αἰῶνα, κρατεῖ καὶ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἡ αὐτὴ πυρετώδης ὁρμὴ πρὸς καταστροφήν, ἡ αὐτὴ ἄρνησις ἐν πάσῃ τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας σφαίρα, ἡ αὐτὴ ἀποθέωσις τῆς σκέψεως καὶ τῆς ἀμφιβολίας. Ἡ εἰρωνεία τοῦ Βολταίρου, ἡ ἄρνησις τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, ὁ ὀρθολογισμὸς τῆς Γερμανικῆς Σκέψεως, προεκάλεσαν τὰ ἠθικὰ φαινόμενα τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος, ὧν ὑφίστάμεθα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον τὴν ἐπίδρασιν. Ἐν τῷ αἰῶνι τοῦ Δαρβίνου ἡ ἐπανάστασις, βιαία ἢ λελογισμένη, ἀπότομος ἢ κανονική, εἶνε ἡ καταστρεπτικὴ πνοή, ἀλλὰ καὶ τὸ δημιουργικὸν στοιχεῖον τοῦ ἀπωτέρου μέλλοντος, πλέον δὲ ἢ ἄπαξ ἡ ἐπιστήμη ἄκουσα ἐπανελάβε μετὰ τοῦ αὐτοῦ Μεφιστοφελουῦς :

« Ich bin ein Theil von jener Kraft,
die stets das Böse will, und stets das Gute schafft (1) ».

(1) Εἶμι μέρος τῆς δυνάμεως ἐκείνης, ἣτις ἀείποτε ἐπιθυμεῖ τὸ κακὸν καὶ ἀείποτε τὸ ἀγαθὸν πράττει.

Ἐν τῇ κρισίμῳ ταύτῃ στιγμῇ, ἐν ἣ τὰ πάντα ἀμφισβητοῦνται καὶ ἀναλύονται ὑπὸ ἀμειλίκτου κριτικῆς, ὁ δὲ σκεπτικισμός, ἡ ἀδιαφορία, ἡ ἀπιστία κηρύσσονται οἱ ἐφέστιοι θεοί, ὅτι δ' ὑφίσταται τὴν μείζονα κριτικὴν εἶνε ὁ κοινωνικὸς κόσμος, ἐκ θεμελίων ὑποσκαπτόμενος καὶ πολλαχοῦ καταρρέων, λίαν ἐπισφαλῆς καθίσταται ἡ ἔρευνα νόμων, ἀντικείμενον ἐχόντων τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ καὶ τὸν προορισμόν, τὸ αἰώνιον τοῦτο καὶ ἄλυτον τῆς ἱστορικῆς Σφιγγὸς πρόβλημα καὶ μυστήριον. Ἡ νεωτέρα κριτικὴ εἶνε ἡ ἄρνησις τῆς ἐκ τοῦ προτέρου συλλήψεως τοῦ πνεύματος. Πᾶν τὸ μὴ βεβαιούμενον ὑπὸ τῆς παρατηρήσεως καὶ τῆς πείρας ἀμφισβητεῖται. Καὶ ἐνῶ πίπτουσιν οἱ ψευδεῖς θεοὶ τοῦ παρελθόντος ὑπὸ τὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὴν καταδίκην τῶν ἀνθρωπίνων γενεῶν, οὐδὲν διαρκὲς οἰκοδόμημα οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν δύναται ν' ἀνεγερθῆ, ἀπολαῦσον εὐρυτέρας πίστεως καὶ ἀποδοχῆς. Ὅτι σήμερον ὑπὸ τὸν θερμὸν ἐνθουσιασμόν παροδικῶς ἀναγνωρίζεται καὶ λατρεύεται στιγμιαίως πίπτει μετ' ὀλίγον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δισταγμοῦ, τῆς ἀμφιβολίας, τῆς ἀδιαφορίας, τῆς περιφρονήσεως.

Τοιοῦτο τὸ πνεῦμα τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος. Ὅφειλομεν ν' ἀπελπισθῶμεν λοιπόν, ὑπὸ τὰς ἐντυπώσεις τῆς διηγεκοῦς ταύτης καταστροφῆς, περὶ τοῦ μέλλοντος; Ἄν ἀπωλέσαμεν τὴν ἀρχαίαν πίστιν τῆς παραδόσεως, ὀφείλομεν ν' ἀπολέσωμεν καὶ τὴν νέαν πίστιν τῆς ἐπιστήμης, τὸν ἐνθουσιασμόν πρὸς τὰ ἰδεώδη ἐκεῖνα, ἅτινα ἐν πάσῃ περιόδῳ τοῦ βίου ἡμῶν συντηροῦσιν αἰείποτε καὶ ὑποθάλλουσι τὸ πῦρ τῆς ἱστορικῆς ζωῆς καὶ δημιουργίας; Ἄν ὁ ἀνθρώπος ἀπώλεσε τὴν πίστιν πρὸς τὰ ἄλυτα, ἀσαφῆ καὶ συγκεχυμένα δημιουργήματα τῆς φαντασίας του, ἀπώλεσε καὶ πᾶσαν λατρείαν πρὸς τὸ ἀληθές, τὸ ἀγαθόν, τὸ καλόν, ἅτινα ἔσονται αἰείποτε ἡ τρισυπόστατος βᾶσις πάσης αὐτοῦ δράσεως; Τούναντίον. Ἄν ἡ πίστις ἐκλονήθη, ἡ σκέψις ἐκραταιώθη. Σήμερον τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἀνθρώπου κεῖται ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ σκέψει, ἥτις, ἐκπροσωποῦσα τὸ κυρίαρχον αὐτοῦ Ἐγώ, ἀκατάσχετος βαίνει καταστρέφουσα, ἀλλὰ καὶ δημιουργοῦσα. Δὲν εἶνε ἔκπαλαι τοιαύτη ἡ ἀποστολὴ τοῦ πνεύματος; Ἡ ἰδέα, ἡ πνέουσα συνήθως πῦρ καταστροφῆς, δὲν καταδείκνυται ὡσαύτως ἡ πνοὴ νέας δημιουργίας, ἐγείρουσα ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τοῦ παρελθόντος τὸ οἰκοδόμημα τοῦ μέλλοντος; Ἡ

αὐτὴ δὲ μυστικὴ δύναμις, ὑφ' ἣν πίπτουσι τὰ τείχη τῆς Ἰεριχοῦς, δὲν ἀνεγείρει ἀφ' ἑτέρου τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν ὑπὸ τὸ πνεῦμα θαυματουργοῦ μελωδίας ;

Τοῦτο τὸ παρελθόν, τὸ παρόν, τὸ μέλλον τῆς ἱστορίας. Ἡ αἰωνία μεταβολή, ἡ ἐπανάστασις. Τὰ πάντα ρεῖ. Μόνον τὸ ἄλλοτε τελούμενον διὰ μακροῦ ἀγῶνος καὶ δοκιμασίας σήμερον τελεῖται ταχύτερον, εὐχερέστερον, διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς συζητήσεως. Ὁ λόγος εἶνε ἡ νέα τοῦ ἀνθρώπου θρησκεία, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ὁποίας οὗτος σταδιοδρομεῖ. Ἡ ἐπιστήμη, ἣτις εἶνε ἡ εὐγενεστάτη, ἀλλὰ καὶ ἡ πανσθενὴς ἐκδήλωσις αὐτοῦ, κρατεῖ τὴν κλεῖδα τῆς νέας ζωῆς, ὀδηγοῦσα τὸν ἀνθρώπον πρὸς τὰς ἀγνώστους παραλίας τοῦ μέλλοντος, ἀποκαλύπτουσα αὐτῷ τοὺς μεμακρυσμένους ὀρίζοντας. Δι' αὐτῆς νέαι ροπαὶ τοῦ πνεύματος ἀνεγνωρίσθησαν καὶ καθιερώθησαν ὡς ἡ πολύτιμος ἀφετηρία ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς εὐδαιμονίας καὶ ἀναπτύξεως. Ὑπὸ τὴν ἀποκάλυψιν διαφόρων ιδεῶν ἐν προηγουμέναις περιόδοις τοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος ἐτέθη τὸ ιδεῶδες αὐτῆς ἐν τῇ θρησκείᾳ, τῇ τέχνῃ, τῇ πολιτείᾳ, ἐκπροσωπούμενον διὰ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ναοῦ, τοῦ μεγάρου, διὰ πάσης ἐν γένει ἐξωτερικῆς ἐκδηλώσεως τοῦ ιδεώδους τούτου. Ἀλλὰ σήμερον ἀφετηρία πάσης ζωῆς καὶ δράσεως εἶνε ἡ ἐπιστήμη, συνθετικὴ δύναμις, ἀποκαλύψασα ἐν εὐρυτάτῃ ἐννοίᾳ τὴν ἀληθῆ τοῦ ἀνθρώπου φύσιν, προσωπικότητα καὶ ἀποστολήν. Ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ζῶμεν, κινούμεθα καὶ ἐσμεν. Αὐτὴ παραμυθεῖ ἡμᾶς ἐν ταῖς ταλαιπωρίαις τοῦ βίου· ὑπ' αὐτῆς ποδηγετούμεθα καὶ χαλιναγωγούμεθα· αὐτὴ διδάσκει ἡμᾶς τὰς αἰωνίους ἀρχὰς τοῦ βίου· αὐτὴ ἀναπτύσσει πᾶσαν γενναίαν ροπήν τῶν λαῶν καὶ τῶν ἀτόμων. Δι' αὐτῆς τὸ ἀνθρώπινον ἄτομον ἀποκατέστη ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὰ δίκαια αὐτοῦ καὶ τὰ καθήκοντα· δι' αὐτῆς ἡ κοινωνία θεμελιούται ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς φιλανθρωπίας, τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας· ἀρχέγονος οὖσα ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου, ἐξασφαλίζει καὶ προσβιβάζει πᾶσαν αὐτοῦ ροπήν καὶ ιδέαν. Οὕτως ὑποκαθίσταται εἰς τὴν φυσικὴν ἰσχὺν καὶ ὑλικὴν βίαν ἡ ἀλληλεγγύη καὶ τὸ δίκαιον, εἰς τὰ ἔνστικτα τὰ ἠθικὰ ἐλατήρια, εἰς τὴν ἀγνοίαν ἢ γνῶσιν καὶ εἰς τὴν ἀτομικὴν πλεονεξίαν ὁ ἠθικὸς τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἔρωσ.

Ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς ἐπιστήμης, τῆς ἐν ἐπιγνώσει ἐρεῦνης τῶν πραγμάτων καὶ τῆς λύσεως τῶν προβλημάτων τοῦ βίου,

ἀνεῦρε σήμερον ὁ ἄνθρωπος τὸ ἀληθές τῆς δράσεως αὐτοῦ στάδιον. Ἡ τέως τείνουσα πρὸς διάσπασιν κοινωνία συνδυάζεται ὁσημέραι ἀρμονικώτερον. Ὁ φυσικὸς ἀγὼν, ὅστις τέως ἐκράτει ἐν ταῖς σχέσεσι τῶν μελῶν αὐτῆς, μεταβάλλεται εἰς ἠθικόν, ἐπιζητοῦντα τὴν ἰσχὺν τοῦ πνεύματος καὶ τὸν θρίαμβον τῆς ιδέας. Ἀναπτύσσονται ἀνθρωπινώτερον τὸ δίκαιον καὶ ἡ πολιτεία ὑπὸ μίαν ἀρχήν, ὑπὸ ἓνα κοινὸν νόμον, τὸν νόμον τῆς παγκοσμίου ἐνότητος.

Ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τοῦ ὀρμεμφύτου τῆς αὐτοσυντηρήσεως τὸ πρῶτον, ἀπὸ τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῶν δυναστικῶν ἐνεργειῶν τῆς φύσεως, ἀπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς τροφῆς καὶ τῆς ἐνδυμασίας, ἀπὸ τῆς πληρώσεως τῶν ἀφροδισίων ὀρμῶν, πασῶν ἐν γένει τῶν ὑλικῶν τοῦ σώματος ἀναγκῶν, δημιουργεῖ ἀνώτερον ἐν τῇ προόδῳ τοῦ πολιτισμοῦ κόσμον. Ἡ ἠθικὴ ιδέα, ἡ πνευματικὴ δύναμις ἐπικρατοῦσι τῶν φυσικῶν ὀρμῶν, εἴτε ἐξευγενίζουσιν αὐτάς. Οὕτως ὁ πρωτόγονος ἐνστικτος ἔρως, φυσικὸς κατὰ πρῶτον παράγων τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τοῦ εἴδους, μεταβάλλεται διὰ τοῦ χρόνου εἰς ἠθικὸν ἔρωτα, εὐγενές καὶ παντοδύναμον σύμβολον δημιουργίας καὶ κοινωνίας, εἰς ὃ ὀφείλομεν κατ' ἐξοχήν τὴν ἀρχὴν τῆς τῶν ἀνθρώπων ἐνότητος, τοσαῦτα δὲ τοῦ πνεύματος ἄσυλα καὶ ἐξωραίσματα ἐν τῇ ποιήσει, τῇ μουσικῇ καὶ τῇ ζωγραφίᾳ. Ἡ ἀνάγκη τῆς προφυλάξεως τοῦ σώματος ἀπὸ τῶν δυσκρασιῶν τῆς ἀτμοσφαιρας, ἣτις ἐκδηλοῦται τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἐξορύξει τῆς ταπεινῆς τρώγλης τοῦ ἀγρίου, ἢ τῶν παραλιμνίων προϊστορικῶν κατοικιῶν τῆς Ἑλβετίας, ἐκδηλοῦται σὺν τῷ χρόνῳ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς ἀνθρωπίνης ἠθικότητος καὶ ἐλευθερίας διὰ τῆς δημιουργίας τῆς Ἰνδικῆς Παγόδας, τοῦ δωρικοῦ Ναοῦ, τοῦ ἀραβικοῦ Τεμένους, τῆς γοθτικῆς Μητροπόλεως, ἢ τῶν ἀστικῶν μεγάρων τῆς Ἀναγεννήσεως. Τὸν φόβον πρὸ παντός φυσικοῦ φαινομένου ἀντικαθίστησι βαθμηδὸν ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, ἣτις, χειραφετούμενη ἀπὸ πάσης ὑπερφυσικῆς ἐπιδράσεως καὶ πίστεως, καταλήγει εἰς τὰ τελευταῖα ὄρια τοῦ δισταγμοῦ, εἰς τὴν ἄρνησιν, ἐπισημῶδες σημεῖον, ἀλλὰ μαρτυροῦν τὴν εἰς ἑαυτὸ πεποιθήσιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, τολμῶντος ν' ἀρνηθῇ τὰ πάντα, ἐπὶ τῇ πεποιθήσει, ὅτι δύναται νὰ δημιουργήσῃ καὶ τὰ πάντα. Οἱ ἥρωες τοῦ ξίφους ἀντικαθίστανται ὑπὸ τῶν ἡρώων τοῦ λόγου, τὴν δὲ μονομαχίαν τοῦ στρατοπέδου διαδέχεται ἡ πάλη τῆς συζητήσεως ἐν τῷ τύπῳ καὶ

ἐν τῷ κοινοβουλίῳ. Οὕτω θεμελιούται καὶ κρατύνεται ἡ κοινωνία, θριαμβεύοντος τοῦ πνεύματος καὶ κρατοῦντος τοῦ δικαίου, ὡς τοῦ διοργανωτικοῦ αὐτῆς συνδέσμου.

Ἡ νέα αὕτη ἠθικὴ τάξις ὑφίσταται παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἱστορικῆς ἀποκαλύψεως, ἀλλ' ἀτελῆς καὶ ἐν σπέρματι. Μόνον δὲ ἡ ἐλευθέρᾳ ἐνάσκησις πάντων τῶν παραγόντων, τῶν ἀποτελούντων τὸν κοινωνικὸν ὄργανισμόν, ἰσχυροποιεῖ ἕκαστον τούτων ἐν τῇ εἰδικῇ αὐτοῦ ἐργασίᾳ, καθιεροῦσα τὸν ἀγῶνα ὡς οὐσιαστικὴν ἐκδήλωσιν ὑφισταμένης ζωῆς, ἀπόκειται δ' εἰς τὸ δίκαιον ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ νὰ διοργανώσῃ τὸν ἀγῶνα τοῦτον πρὸς ἀποφυγὴν ρήξεων, διαστάσεως, ἀναρχίας, δυναμένης νὰ καταστρέψῃ μᾶλλον ἢ νὰ δημιουργήσῃ. Ὁ κωλύων τὴν πάλιν ταύτην ἀφαιρεῖ τὴν ζωὴν ἐντεῦθεν ἢ σῆψις, ἢ ἀτονία, ἢ γαλήνη τοῦ νεκροταφείου. Ὁ πολιτισμὸς εἶνε ἀποτέλεσμα τοῦ μακροῦ τούτου ἀγῶνος, δι' οὗ καὶ μόνου κρατύνεται τὸ ἄτομον ἐν τῷ ἰδίῳ καὶ τῷ καθολικῷ βίῳ, τὸ ἄτομον, ἢ ἀφετηρία πάσης προόδου. Τὸ δίκαιον ἄρα, κανονίζον τὸν ἕκπαλαι ἐν τῷ βίῳ ὑφιστάμενον τοῦτον ἀγῶνα, εἶνε ὁ κυριώτατος τοῦ πολιτισμοῦ συντελεστῆς καὶ παράγων.

Τὸ δίκαιον τοῦτο, ἀπαλλαγὴν πάσης ἀνωτέρας ἐξωτερικῆς ἐπιδράσεως, ἐλεύθερον τῶν πεπλανημένων συλλήψεων τοῦ παρελθόντος, ἀληθῶς ἀνθρώπινον, δὲν εἶνε πλέον ὄργανον ξένων σκοπῶν καὶ συμφερόντων, ἀλλ' ὁ ἰσχυρότατος παράγων τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς κοινωνικῆς χειραφεσίας. Αἱ ἐπαναστάσεις, αἱ μεταμορφώσεις αὗται τοῦ βίου, εἶνε ἅμα μεταμορφώσεις τοῦ δικαίου, ἀποκαλύπτουσαι νέους κοινωνικοὺς ὀρίζοντας καὶ νέας τρίβους εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐργασίαν τοῦ πνεύματος. Τὸ δίκαιον τοῦτο δὲν ἐκπροσωπεῖται δι' ὀρισμένης ἐποχῆς ἢ κοινωνίας, δὲν ὑφίσταται κατὰ θείαν ἀποκάλυψιν, εἰς ἓν ἄτομον γινομένην, οὐδ' εἶνε προνομιοῦχος ἐνὸς ἔθνους παράδοσις καὶ σύλληψις. Ἀνθρωπίνῃ ιδέα θυσιαστήριον ἔχει τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν καὶ στάδιον τὸν ἀνθρώπινον βίον.

Ἐν τῇ εὐρείᾳ, τῇ κοσμοπολιτικῇ ταύτῃ κατανοήσει τοῦ δικαίου τελεῖ σήμερον τὸν θρίαμβον αὐτοῦ ὁ πολιτισμὸς, ἡ δὲ πλήρης αὐτοῦ πραγμάτωσις εἶνε ἡ πρωτίστη ἀποστολὴ καὶ ἐργασία τοῦ πνεύματος. Δὲν ὑπάρχουσι πλέον Πυρηναῖα! Τοιαύτη ἡ πανταχόθεν ἀπὸ τινος χρόνου ἐκβαλλομένη κραυγὴ ἢ ἀνθρωπίνῃ συνεργασία κραταιοῦται

όσημέραι ἐν τῇ συνειδήσει τῶν λαῶν, καὶ ἡ διεθνῆς ἐπικοινωνία ἀντὶ τῆς ἀρχαίας μονώσεως καὶ ὑποψίας.

Ἡ ἐθνικὴ μόνωσις εἶνε ὁ ἀπαίσιος δαίμων, ὁ βαρύνων ἐπὶ τῆς εἰμαρμένης τῶν πρώτων λαῶν, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον οὐδένα ἄλλον θεὸν γινωσκόντων, πλὴν τοῦ ἰδίου θεοῦ, καὶ οὐδὲν ἄλλο δίκαιον, πλὴν τοῦ ἰδίου. Ἀλλὰ τὸ δίκαιον, ὄν ἀνθρώπινον, εἶνε κατ' ἀνάγκην κοσμοπολιτικόν, ἄνευ δὲ τῆς ἐννοίας ταύτης, μηδὲ νὰ κατανοηθῇ δύναται, πολλῶ μᾶλλον νὰ πραγματοποιηθῇ· ἡ κοσμοπολιτικὴ δ' αὕτη αὐτοῦ φύσις, χωρὶς ν' ἀπαμβλύνη τὸ αἶσθημα τῆς πατρίδος, τοῦ ἐλατηρίου τούτου τῶν μεγάλων ιδεῶν καὶ τῶν γενναίων ἀφοσιώσεων, κρατύνει τὸναντίον αὐτό, ἐξεγεῖρον ἅμα πάντα τὰ ἔξοχα αἰσθήματα, ἅτινα κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους αἰῶνας διαφλέγουσι τὰς νέας κοινωνίας. Ἡ μεγάλη κραυγὴ τῆς παλιγγενεσίας, ἡ τοσοῦτον ποικίλως ἐκδήλωθεῖσα, ἐν τῇ θρησκευτικῇ ιδέᾳ διὰ τοῦ Λουθήρου, ἐν τῇ φιλοσοφικῇ διὰ τοῦ Βάκωνος καὶ τοῦ Καρτεσιῦ, ἐν τῷ δικαίῳ καὶ τῇ πολιτείᾳ διὰ τοῦ Γροτίου, τοῦ Μοντεσκιου καὶ τοῦ Ρουσσώ, ἡ ὑποστᾶσα τοσαύτας ποικίλας μεταμορφώσεις καὶ περιπετείας, μέχρις ὅτου λάβῃ ἐνσάρκωσιν κατὰ τὴν ἀξιομνημόνευτον ἐκείνην νύκτα τῆς Τετάρτης Αὐγούστου ἐν Παρισίοις, καταργοῦσα τὰ προνόμια καὶ τὰς διαιρέσεις τοῦ παρελθόντος, καθιεροῦσα μίαν κοινωνικὴν τάξιν, ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν δημιουργικὸν παράγοντα τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἐπισήμως ἀνακηρύττουσα τὰ δίκαια τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου, εἶνε τὸ Πιστεῦω τῶν νεωτέρων λαῶν. Οὕτως αἱ μεταξὺ ἐθνῶν, ὅπως πρότερον μεταξὺ ἀτόμων, διαιρέσεις αἴρονται, τὰ ἀρχαῖα μίσση ἐκλείπουσιν ὑπὸ τὸν νόμον τῆς ἀδελφότητος τῶν λαῶν, ἡ ἀλληλεγγύη καθίσταται ὡσημέραι ὁ ἠθικὸς τῶν κοινωνιῶν νόμος, τὸ ἄτομον ἐχειραφετήθη, νέα δὲ περίοδος, καθολικώτερον ἔχουσα χαρακτῆρα, ὑποτυποῦται, περιφανεστέρα ἀείποτε ἀναδυομένη ἀπὸ τῶν ναυαγίων τῶν τελευταίων ἐπαναστάσεων καὶ νέα ἰδέαι διαπνέουσι τὸν ἀνθρώπινον βίον.

* *
*

Ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ δημιουργίᾳ, πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ὁποίας μετὰ τοσοῦτου σθένους καὶ ζήλου ἐργάζεται ὁ νεώτερος κόσμος, δὲν ἐλλείπει ὁ χαρακτήρ καὶ ἡ ἐκδήλωσις τῆς ἐλληνικῆς ιδέας. Παραπλανη-

θεῖσα αὕτη ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ἐν τῷ λαβυρίνθῳ τῆς ἱστορίας, λανθάνοντα βίον τέως ἄγουσα, ἐλλιπῆ ἐθνικῆς συνειδήσεως καὶ ἐλευθέρας δράσεως, παρέστησεν αἴφνης ἀπροσδόκητον θαῦμα ἐν τῇ νεκραναστάσει αὐτῆς. Ἡ ἐλληνικὴ ἀναγέννησις ὑπῆρξεν ἐπακολούθημα τῆς κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους αἰῶνας γενομένης ἐξεγέρσεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος· ὑπὸ τοὺς οἰωνοὺς δὲ τούτους ἡ ἐξεγερθεῖσα ἐθνικὴ συνείδησις ἔξει ἀναπόφευκτον ἀποστολὴν τὴν ἐκ νέου ἀναρρίπισιν ἐπισημονικῆς συνειδήσεως καὶ ζωῆς, τῆς τάσεως πρὸς τὸ εἰδέναί, τῆς προσκλήσεως τῶν αἰωνίων, ἐλληνικῶν κατ' ἐξοχήν, νόμων τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ καλοῦ, τοῦ τριφυοῦς τούτου παντὸς πολιτισμοῦ συμβόλου.

Τὰ ἀρχομένου τοῦ αἰῶνος τούτου ἱστορικὰ γεγονότα ἐναργῶς μαρτυροῦσιν, ὅτι οἱ χυμοὶ τοῦ ἐλληνικοῦ δένδρου, εἰ καὶ ἐν πολλοῖς ἀποξηρανθέντος, εἰ καὶ στερηθέντος κλάδων τινῶν καὶ τοῦ πλουσιωτάτου φυλλώματος, ὑπὸ τὴν εὐεργετικὴν τοῦ ὁποίου σκιάν γενεαὶ καὶ ἔθνη, ἐπὶ αἰῶνας ἐνετρύφησαν ἐν τῇ ἀπολαύσει τῶν ὑπερτάτων ἀγαθῶν τοῦ βίου, δὲν ἐξηντλήθησαν ἐν τῇ στυγερᾷ θυέλλῃ τῶν ἐθνικῶν δοκιμασιῶν, ὑφ' ὧν ἐταλαιπωρήθη. Ἀλλ' ὑπάρχουσιν οἱ σκεπτικοὶ καὶ οἱ ἀπαισιόδοξοι περὶ τῆς ἐλληνικῆς παλιγγενεσίας, οἱ ἐπικαλούμενοι τοὺς νόμους τῆς γενέσεως καὶ τῆς καταστροφῆς τῶν ἐθνῶν, ἀρνούμενοι ἐπομένως τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ἐκπολιτιστικὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐνέργειαν τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος. Ἀντλοῦσι τὰ συμπεράσματά των ἐκ τοῦ παρελθόντος ἄλλων λαῶν, ἐκλιπόντων ἀπὸ τῆς σταδιοδρομίας τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλ' ἡ ἱστορία δὲν βαίνει καθ' ἓνα τρόπον καὶ ὁμοιόμορφως ἐν τῇ ροῇ τοῦ χρόνου, ἡ μελέτη δ' αὐτῆς μαρτυρεῖ, ὅτι ὑπάρχουσιν ἔθνη κεκτημένα ἰσχυρότερον καὶ ἀσθενέστερον ὄργανισμὸν. Βεβαίως οἰαδῆποτε « ξύστασις οὐ τὸν ἅπαντα μενεῖ χρόνον ». Οὐχ ἦν τον, διὰ τῆς προσηκούσης παιδείσεως, φυσικῆς καὶ ἠθικῆς, δύναται ὄργανισμὸς τις νὰ παρατείνῃ τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ ἐπὶ μακρότερον ἢ βραχύτερον χρόνον. Ὁ ἄνθρωπος, λογικὸν καὶ αὐτοσυνείδητον ὄν, κεκτημένον φύσει τὴν δύναμιν τῆς ἐλευθέρας ἐνεργείας, καὶ ὡς ἄτομον καὶ ὡς ἔθνος, δύναται νὰ δημιουργήσῃ αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν εὐτυχές ἢ δυστυχές, μακρὸν ἢ βραχὺ μέλλον, ἐξασφαλιζόμενος κατὰ τῶν ἐπιφαινομένων, τυχαίως ἢ ἐξ ἰδίας ὑπαιτιότητος, καταστρεπτικῶν αἰτιῶν τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτοῦ εὐεξίας. Ἐν τούτῳ κεῖται ἕκπα-

λαι ἡ δύναμις τῆς ἐπιστήμης, ἡ ἰσχὺς τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ, ἡτις ἔσται αἰείποτε ἡ νίκη τοῦ ἠθικοῦ πνεύματος, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς αὐτονομίας τῶν λαῶν καὶ τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτῶν προόδου κατὰ τῶν πολεμίων δυναστικῶν δυνάμεων τῆς φύσεως καὶ τῆς ἱστορίας.

Ἡ Ἑλλάς, μετὰ τασάυτας μεταμορφώσεις καὶ περιπετείας, ἐπιφαίνεται αὖθις ἐν τῇ κονίστρᾳ τοῦ ἀγῶνος μετὰ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος, τῶν αὐτῶν τοῦ ιδεώδους πόθων, δι' ὧν ἐκυριάρχησεν ἄλλοτε, καὶ ἅτινα διατελοῦσιν ὄντα αἰείποτε τὰ κάλλιστα τῶν κοσμημάτων τοῦ βίου. Ἦδη, ἐλευθέρᾳ τὸ πνεῦμα, κέκληται νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἐθνικὴν καὶ κοινωνικὴν αὐτῆς ἀνεξαρτησίαν· τοῦτο δὲ δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἰδίᾳ διὰ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀρωγῆς τῆς ἐπιστήμης ἐν ἅπασιν μὲν τοῖς κλάδοις τῆς ἀνθρωπίνης νοήσεως καὶ ἐνεργείας, ἀλλὰ τὰ μάλιστα ἐν τῇ ἐρεύνη τοῦ δικαίου καὶ τῆς πολιτείας καὶ τῇ σκοπίμῃ πραγμάτωσιν αὐτῶν, ὡς τῶν πρωτίστων παραγόντων πάσης κοινωνικῆς ζωῆς καὶ ἐλευθερίας.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΕΝ ΤΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

Ἡ ἱστορία ἀρχεται ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς, ἐν ἣ ἐκδηλοῦται τὸ πρῶτον ἡ ἀνθρωπίνη ἐνέργεια. Ἀλλ' ἡ ἱστορία τῆς σκέψεως, τῆς ἐπιστήμης, ἐλαχίστην λαμβάνει ἐνταῦθα ἀνάπτυξιν.

Ὁ ἀνατολικὸς κόσμος, μεθ' ὅλα τὰ πλεονεκτήματα πλείστων λαῶν, ἀποτελεσάντων καὶ ἀποτελούντων αὐτόν, μεθ' ὅλην τὴν ἐνιαχοῦ ὑπεροχὴν φύσιν καὶ ζωτικότητα τοῦ ἐθνικοῦ ὀργανισμοῦ του, ἐλάχιστα κατειργάσατο ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεως. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι ἔνιοι τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν ἐπρωταγωνίστησαν ἐν τισὶ κλάδοις τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, ἀλλ' ἡ ἐνέργεια αὕτη ἐξεδηλώθη πρωτίστως ἐν ταῖς τέχναις τοῦ πολέμου καὶ ἐν τῇ θρησκευτικῇ μελέτῃ καὶ θεωρίᾳ, ἐν ἣ κατ' ἐξοχὴν ἠύδοκίμησε τὸ ἀνατολικὸν πνεῦμα.

Ἡ θρησκεία εἶνε τὸ κατακόρυφον ἐν τῷ ἠθικῷ κόσμῳ σημεῖον, πρὸς ὃ τείνει ἡ Ἀνατολή. Ἐν αὐτῇ ἀπορροφᾶται ἡ προσοχὴ καὶ ἡ σκέψις τοῦ ἀνθρώπου. Φέρεται ἀείποτε πρὸς τὸν ὑπερφυσικόν, πρὸς τὸν ἄγνωστον κόσμον. Πᾶσα ροπὴ τοῦ πνεύματός του εἶνε ἡ μυστικὴ κλίμαξ τοῦ πατριάρχου, ἀναβιβάζουσα αὐτόν πρὸς τὸν κόσμον τῶν ἄστρον καὶ τῶν ὀνείρων. Οὕτως ἡ πραγματικότης διολισθαίνει ὑπὸ τοὺς πόδας του, ἐγκαταλιμπάνουσα αὐτόν λιποψυχοῦντα ἐν τοῖς κόλ-

ποις θεοκρατικοῦ μυστικισμοῦ, πνευματικῆς ἐξαντλήσεως, καθιστάμενον ἐπὶ τέλος ὑποτελῆ τοῦ πρώτου ἰσχυροῦ ἀνδρός ἢ προνομιοῦχου τάξεως, προελθούσης συνήθως ἐκ κατακτήσεως ὑπερτέρας φυλῆς, περιβληθείσης δὲ τὸ κῦρος τῆς θείας βουλήσεως. Ὑπὸ τὸ ἄρμα τῆς ὀρησκείας, ὡς πάλαι ὑπὸ τὸ ἄρμα τοῦ Ἰνδικοῦ Θεοῦ, συντρίβεται καὶ λιποψυχεῖ πᾶσα ἀτομικότης τοῦ ἀνθρώπου, πᾶσα ἐλευθερία καὶ αὐτενέργεια. Ὑφ' ἀπάσας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ὀρησκευτικῆς θεωρίας, ἐν τῇ Ἰνδικῇ Πανθείᾳ, ἐν τῇ αἰγυπτιακῇ Πολυθείᾳ, ἐν τῇ ἰουδαϊκῇ Μονοθείᾳ, μέχρι τῶν ταπεινοτάτων βαθμίδων τῆς Φυσιολατρείας καὶ τῆς Κτηνολατρείας, ὁ ἀνθρώπος διατελεῖ ἐστερημένος τῆς προσηκούσης πνευματικῆς αὐτενεργείας καὶ ἐλευθερίας. Οὕτως ἐν τῇ κόσμῳ τούτῳ ἐξαφανίζεται τὸ ἄτομον, πρωταγωνιστεῖ δ' ἐν πάσῃ τοῦ βίου ἐνεργείᾳ ἡ Θεότης, ἀποκαλυπτομένη δι' ἀντιπροσώπων, πολεμάρχων ἢ προφητῶν, αὐθαιρέτων δημιουργῶν ἀπάντων τῶν ὀρησκευτικῶν, κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν συστημάτων, ἐπιβληθέντων τοῖς λαοῖς διὰ φυσικῆς καὶ ἠθικῆς βίας μᾶλλον ἢ ἐξελομένων ἀπὸ τῆς συνειδήσεως αὐτῶν διὰ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς δυνάμεως τῆς ἐλευθερίας.

Ἐκ τῶν τριῶν ἀρχηγόνων ἐθνολογικῶν κλάδων, δι' ὧν ἀντιπροσωπεύεται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἡ ἀνθρωπότης, τῶν Ἀρίων, τῶν Σημιτῶν καὶ τῶν Τουρανῶν, οἱ δύο πρώτοι ἐδημιούργησαν τελειότερα ὀρησκευτικὰ, κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ συστήματα ἐν τῷ ἀνατολικῷ κόσμῳ, κατώρθωσαν δὲ νὰ ἐπιδράσωσιν οὐ σμικρὸν ἐπὶ τῶν ἀλλαχοῦ τοῦ κόσμου ἱστορικῶν περιόδων. Καὶ οἱ μὲν Ἄριοι διαπνέονται ὑπὸ μεταφυσικωτέρου πνεύματος, ἰδίως ἐν τῇ Ἰνδικῇ, τούναντίον δὲ θετικώτεροι παρέστησαν ἐν τῇ ἐργασίᾳ αὐτῶν οἱ Σημίται.

Ὑπὸ τὸ ἀπόλυτον κράτος τῆς ὀρησκευτικῆς ιδέας, ἐκδηλούμενον ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ διὰ τῆς καταφρονήσεως καὶ ὀλιγωρίας τοῦ ἀτόμου καθ' ἀπάσας αὐτοῦ τὰς σχέσεις καὶ τὴν ἐνέργειαν, ἡ ἐλευθερία οὐδαμῶς ἀπεκαλύφθη ἐν τῇ δράσει τοῦ ἀνατολικοῦ πνεύματος. Ὁ ἀνθρώπος ἐπιζητεῖ τὰς ἀποκαλύψεις του οὐχὶ ἐν τῇ αὐτοῦ συνειδήσει, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου. Ἡ στυγερά αὕτη ἐγκαρτέρησις ἔσχε τὰ ἐπακολουθήματά της. Ἐὸ πνεῦμα, καταδικασθὲν ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς ἄτονον καὶ νωχελῆ βίον, εἰς αὐτοθυσίαν καὶ δουλικὴν ὑποταγήν πρὸς τὰ παλαιὰ καθεστῶτα, ἐλάχιστα παρήγαγεν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ἐν τῇ τέχνῃ, ἐν τοῖς γράμμασιν. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ

ἐξεδήλωσε ποιάν τινὰ δύναμιν καὶ ἐνέργειαν διὰ τῆς δημιουργίας μεγάρων εἰς τὸ θεῖον, μέχρι τοῦ νῦν διεγειρόντων τὸ διαφέρον, ἐν δὲ τῇ ποιήσει ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐξεδηλώθη ἔτι μᾶλλον ἰσχυρὰ καὶ γενναία διὰ τῆς συνθέσεως θαυμασίων ποιητικῶν συλλήψεων ἐν τῇ Ἰνδικῇ καὶ τῇ Ἰουδαίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἡ ἐργασία τοῦ ἀνατολικοῦ πνεύματος ὑπῆρξε μηδαμινή.

Ἡ ἐπιστήμη εἶνε ὁ εὐγενέστατος καρπὸς τῆς ἐλευθερίας, ἧς ἐλλείπουσης, οὐδαμῶς ἐξελίσσεται ἡ αὐτονομία τοῦ πνεύματος. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ἐπιστήμη ἐψέλλισε τὸ πρῶτον αὐτῆς ῥῆμα ἐν τισὶ φιλοσοφικοῖς συστήμασι τῶν Ἀρίων τῆς Ἰνδικῆς, ἐν ταῖς ἀστρονομικαῖς θεωρίαις τῶν Χαλδαίων ἢ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς λογισμοῖς καὶ τῇ ἐργασίᾳ τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν Ἀράβων, ἀλλ' οὐδέποτε κατῴρθωσε νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ στενοῦ χώρου, ἐν ᾧ περιωρίσθη ὑπὸ τῆς κρατούσης θεοκρατικῆς παμβασιλείας.

Ὡς ἐκ τῆς ἀτονίας τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀτόμου, τὸ δίκαιον καὶ ἡ πολιτεία, θρησκευτικὰ τέλεον καθεστῶτα, οὐδεμίαν κεκτημένα αὐτενέργειαν, ἀπορρέοντα ἀπὸ τοῦ βωμοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, ἐλαχίστην μὲν ἔσχον ἀνάπτυξιν ἐν τῷ θετικῷ βίῳ, οὐδεμίαν δ' ἐν τῇ θεωρίᾳ. Ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς αὐτοῦ σχέσεσι καὶ ἐν ταῖς τοῦ δημοσίου βίου, οὐδὲν ἐσήμαινεν. Πᾶν ὅτι πέριξ αὐτοῦ, ἐν τε τῇ κοινωνίᾳ καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ, ἐξεδηλοῦτο, ἐτελεῖτο κατὰ θεῖαν βούλησιν, ἐξ ἀποκαλύψεως, καθ' ἧς οὐδὲν οὗτος ἐδικαιοῦτο. Πᾶσα κριτικὴ ἢ ἐξέλεγχξις τοῦ δεδομένου ἦτο κριτικὴ, ἄρνησις τῆς θείας βουλήσεως. Τούτου δ' ἔνεκα ἡ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου καὶ τῆς πολιτείας οὐδὲν αὐτοτελές ἔργον δύναται νὰ ἐπιδείξῃ κατὰ τὴν μακρὰν τοῦ ἀνατολικοῦ κόσμου ἱστορικὴν περίοδον.

Ἡ κοινωνικὴ ὀργάνωσις τῶν λαῶν ἐκείνων ὑπῆρξεν ἀτελεστάτη. Παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς, τῷ πνευματικῶς εὐφροεστάτῳ πάντων λαῶν, ἄκρος θρησκευτικὸς πανθεισμὸς κατασυντρίβει πᾶσαν ἐλευθέραν δύναμιν τοῦ ἀτόμου, ἄρα καὶ τῶν ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας ταύτης ἐρειδομένων δικαίου καὶ πολιτείας. Ἐν τοῖς Νόμοις τοῦ Μανουῦ, τῇ ἱερᾷ ταύτῃ Βίβλῳ τῶν Ἀρίων τῆς Ἰνδικῆς, ἠθικὴ, δίκαιον, πολιτεία συμμίγνυνται καὶ ἀπορροφῶνται ἐν τῇ γιγαντιαίᾳ ιδέᾳ τῆς θρησκείας. Πανταχοῦ αὕτη εἰσδύει, οὐχὶ ἵνα ἐξυψώσῃ καὶ ἐξιδανικεύσῃ, ἀλλ' ἵνα κατασυντρίψῃ. Τὸ νομοθετικὸν τοῦτο μνημεῖον τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἀν-

θρωπότητος ἀντικείμενον ἔχει ἅπαντας τοὺς θρησκευτικούς, ἠθικούς καὶ νομικούς κανόνας τοῦ βίου. Πρὸς τούτους ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει πλήρη ὑποταγὴν μέχρις αὐτοθυσίας. Ἐν ἐναντίῳ δὲ περιπτώσει ὁ παραβάτης τοῦ πολιτικοῦ νόμου εἶνε ἅμα παραβάτης τοῦ Θεοῦ, οὐ τὴν τιμωρίαν θέλει ὑποστῆ ἀμειλίχτως.

Ὅτι ἰδίως καθίστασι στυγεράν τὴν διήκουσαν διὰ τῆς νομοθεσίας ταύτης ιδέαν εἶνε ἡ διαίρεσις καὶ ὁ διχασμὸς τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Ὅπως πανταχοῦ τοῦ παλαιοῦ κόσμου, οὕτω καὶ ἐν τῇ Ἰνδικῇ, τὸ σύστημα τῶν τάξεων προῆλθεν ἀπὸ τῆς κατακτήσεως, ἀπὸ τῆς ὑποταγῆς κατωτέρων φυλῶν εἰς ἀνωτέρας, ἢ ἀπὸ τῆς ἀνισότητος, τῆς διὰ τοῦ χρόνου ἐπελούσης ἐξ ἀδίκου καὶ φιλαύτου κοινωνικῆς ὀργανώσεως. Ἀλλὰ τὸ μυστικὸν πνεῦμα τοῦ τόπου περιέβαλε τὰ ἱστορικὰ γεγονότα διὰ θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος. Δὲν ἐδημιούργησε τὴν ἀνισότητα ἢ κατὰκτησις, ἢ αὐθαίρετος ὀργάνωσις, ἀλλ' ἡ θεία βούλησις. Θεὸς ὁ πατήρ, ὁ Βραχμᾶς, δημιουργῶν τὸν κόσμον, ἀπὸ μὲν τοῦ στόματος ἐξήγαγε τὸν Βραχμᾶνα, τὸν σοφόν, τὸν μόνον κεκτημένον τῶν Γραφῶν τὴν γνῶσιν, ἀπὸ δὲ τῆς χειρὸς τὸν Ξατρύαν, τὸν πολεμιστήν, ἀπὸ τῆς χειρὸς τὸν Βασσύαν, τὸν ἐργάτην, καὶ ἀπὸ τοῦ ποδὸς τὸν Σῦδρον, εὐτελέστατον τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος ὄν, κατώτερον ἐν πολλοῖς καὶ αὐτοῦ τοῦ κτήνους. Ἢ ἐξ ἀποκαλύψεως, ἢ κατὰ θείαν βούλησιν, διαίρεσις αὕτη τῶν τάξεων τῆς Ἰνδικῆς, ἢ σύγχυσις τῶν ὁποίων δι' αὐστηροτάτων κανονισμῶν ἦτο ἀπηγορευμένη, ἐγένετο ἀναμφιβόλως τὸ ὀλιβερώτατον τῶν κωλυμάτων πρὸς τὴν ἐν ἐλευθερίᾳ πρόοδον τοῦ λαοῦ ἐκείνου, πλεῖστα κεκτημένου ὑπέροχα ἀναπτύξεως στοιχεῖα.

Μόνον ἐν ἀνθρώπινον ὄν, ὁ Βραχμᾶν, ζῆ καὶ ὑφίσταται πράγματι πνευματικῶς καὶ κοινωνικῶς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Λί λοιπαὶ τάξεις ὑφίστανται κατ' ἀνοχὴν, κατ' ἐπιείκειαν μόνον. Χάρις εἰς τὴν γενναϊότητα τοῦ Βραχμᾶνος ἀπολαύουσιν οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου τούτου. Ὀφείλουσιν οὗτοι ἔρα νὰ σέβωνται καὶ τιμῶσιν αὐτόν, ὡς σέβεται καὶ τιμᾷ υἱὸς τὸν πατέρα· ἀδιάφορον ἂν ὁ μὲν Βραχμᾶν ἄγῃ τὸ δέκατον, ὁ δὲ Ξατρύας τὸ ἑκατοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας.

Ἐπομένῃ τοῖς δικαίοις τῶν προσώπων ἡ θεοκρατικὴ αὐτῆ κοινωνία διέπλασε κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἅπαντας τοὺς θεσμούς αὐ-

τῆς. Ἡ ἰδιοκτησία, ἡ οἰκογένεια φέρουσι τὴν σφραγίδα τῶν ἰδεῶν, ὧν ἡ στυγερωτάτη ἐκδήλωσις εἶνε τὸ σύστημα τῶν τάξεων. Ἡ γυνὴ διατελεῖ ὑπὸ τὴν αὐθεντείαν τοῦ πατρὸς κατὰ τὴν παιδικὴν αὐτῆς ἡλικίαν, ὑπὸ τὴν τοῦ ἀνδρὸς κατὰ τὴν νεανικὴν καὶ ὑπὸ τὴν τοῦ υἱοῦ κατὰ τὴν πρεσβυτικὴν. Προσωπικὴ ἀνεξαρτησία οὐδαμῶς εἶνε ἐπιτετραμμένη αὐτῇ. Στερεῖται τέλεον βουλήσεως. Ὁ γάμος ἐξυψοῖ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ δὲν ἀναγνωρίζεται αὐτῇ εἴτε ὑπὸ τῆς κοινωνικῆς συνειδήσεως εἴτε ὑπὸ τῆς νομοθεσίας τὸ δίκαιον τῆς ἰσότητος, τὸ ὁποῖον μετὰ πάροδον πολλῶν αἰώνων θέλει ἀλλαχοῦ ἀναγνωρισθῆ· ἡ γυνὴ ἀνυψοῦται, καθ' ὅσον ἀφομοιοῦται διὰ τοῦ γαμικοῦ συνδέσμου μετὰ τοῦ ἀνδρὸς, συννεουμένη μετ' αὐτοῦ, ὡς συννεοῦται ὁ ρύαξ μετὰ τοῦ ὠκεανοῦ. Μόνος ὁ ἀνὴρ εἶνε τέλειος.

Τὸ καθεστῶς τῆς ἰδιοκτησίας ὑφίσταται ἐπίσης τὴν ἐπίδρασιν τῆς θεοκρατικῆς παμβασιλείας καὶ τῆς ὑπεροχῆς τῆς βραχμανικῆς τάξεως. Οὗτοι εἶνε οἱ πραγματικοὶ ἰδιοκτῆται. Κατὰ τὴν νομοθεσίαν τοῦ Μανου, ἡ ἰδιοκτησία τοῦ Βραχμᾶνος εἶνε ἱερά, οὐδ' αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς ἔχει δικαίωμα τι ἐπ' αὐτῆς. Ἄν οὗτος εὖρη θησαυρόν, τὸ ἥμισυ ἀνήκει εἰς τὸν Βραχμᾶνα· ἐν οὐδεμιᾷ δὲ περιπτώσει ὀφείλει νὰ δεχθῆ προσφορὰν παρ' αὐτοῦ. Τοῦναντίον, ἂν ὁ Βραχμᾶν εὖρη θησαυρόν, τὸν κρατεῖ δι' ἑαυτόν· οὐδέποτε δὲ ἡ περιουσία αὐτοῦ περιέρχεται εἰς τὸν ἡγεμόνα.

Μεθ' ὅλον τὸ κράτος, ὅπερ διεκδικεῖ ὁ Βραχμᾶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ταύτῃ, ἡ μοναρχικὴ ἐξουσία εἶνε ἀπόλυτος, ἀληθῶς θείαν ἔχουσα τὴν καταγωγὴν. Ὁ βασιλεὺς ἐδημιουργήθη ἐκ τῆς ὑποστάσεως τῆς θεότητος· εἶνε ἡ ἐνσάρκωσις αὐτῆς ἐπὶ τῆς γῆς· ὁ ἰνδικὸς μυστικισμὸς ἐφαντάσθη τὸν μονάρχην ὅτι ἀπόλυτον, ὅτι ὑπερφυσικὸν ὃν δύναται νὰ συλλάβῃ παραπαίουσα φαντασία. Ὅπως ἐκτὸς τοῦ θεοῦ, οὕτω καὶ ἐκτὸς τοῦ βασιλέως, οὐδὲν ὑφίσταται πράγματι, κεκτημένον ὑπόστασιν κοινωνικὴν, δικαιώματα, ἐλευθερίαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ὁ μονάρχης εἶνε ὁ ἀνέσπερος ἥλιος, πυρπολῶν ὀφθαλμοὺς καὶ καρδίας, οὐδεὶς δ' ἐπὶ τῆς γῆς δύναται νὰ ἀτενίσῃ αὐτὸν κατὰ πρόσωπον· ὁ μονάρχης εἶνε βασιλεὺς τῆς δικαιοσύνης, ὁ θεὸς τοῦ πλοῦτου. Οὐδεὶς δικαιοῦται νὰ περιφρονήσῃ μονάρχην, ἔστω καὶ νήπιον· διότι εἶνε οὗτος μεγάλη θεότης ὑπὸ μορφὴν ἀνθρωπίνην.

Τοιαῦτα διανοητικὰ καὶ κοινωνικὰ σκότῃ ἀδυνατεῖ νὰ διαλύσῃ τὸ

φῶς τῆς ἐπιστήμης, ὅσον καὶ ἂν ἡ δύναμις αὐτοῦ ἦνε ἰσχυρὰ καὶ μεγάλη. Ἐν τῷ μυστικισμῷ τούτῳ ἀπόλλυται ὁ ἰνδικὸς κόσμος διὰ τῶν αἰώνων, μὴ δυνάμενος ἢ μὴ τολμῶν νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ λαβυρίνθου τῶν τάξεων, ἐν' ἀναπνεύσει τὸν ἀέρα τοῦ φωτός, τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἐλευθερίας. Μετὰ πάροδον χρόνου μακροῦ, τολμηρὸς μεταρρυθμιστὴς προβαίνει ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἰνδικῆς ἱστορίας, κηρύττων τὴν κατάργησιν τοῦ συστήματος τῶν τάξεων, τὴν ἰσότητα τῶν ἀνθρώπων, τὴν καθολικὴν ἀγάπην καὶ ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ περιπίπτει εἰς τὰ ἀντίθετα, καθιερῶν τὸν θάνατον τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ σώματος, τὸν ἀσκητισμὸν, ἀντὶ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἐνεργείας. Σακυᾶ Μουνῆς, ὁ Βούδδας, ὁ σοφός, συνεχίζων τὸ μεταρρυθμιστικὸν ἔργον τῶν προγενεστέρων φιλοσόφων Καπίλα καὶ Παντατζαλῆ, ὀρέγων τὴν χεῖρα εἰς τὸν πένητα καὶ τὸν ἐπαίτην, αὐτὸς ὁ ἐκ βασιλείου γένους τὴν καταγωγὴν ἔλκων, μεθ' ὅλον τὸν κλόνον, ὃν ἐπιφέρει εἰς τὰ παλαιὰ δόγματα τῆς βραχμανικῆς διδασκαλίας, οὐδὲν κατορθοῖ ὑγιᾶς καὶ γενναῖον, εἴτε ἐν Ἰνδικῇ, εἴτε ἐκτὸς αὐτῆς, ὅπου κατ' ἐξαχὴν ἐξηπλώθη τὸ κήρυγμά του. Διὰ τοῦ Βούδδα ἀνεγνωρίσθη βεβαίως ἡ ἰσότης τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ ἀλληλεγγύη αὐτῶν, ἐξυψώθη ἡ ἐνέργεια γυνὴ εἰς τὴν προσήκουσαν αὐτῇ περιωπὴν, ἀλλ' ἡ αὐτενέργεια καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου ἠκιστα καθιερώθησαν· ὁ δὲ ὀργανισμὸς τῆς κοινωνίας οὐδαμῶς κατενοήθη. Τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου κατηγγέλοισαν· μόνος ὁ ἐν τῷ Βούδδα ζῶν, ὁ εὐρὺν ἄσυλον παρ' αὐτῷ, εἶνε εὐδαίμων καὶ μακάριος· πάντες δ' οἱ λοιποὶ, οἱ ἐν τῇ κοινωνίᾳ διαβιοῦντες, οἱ ἐν μόχθῳ καὶ ταλαιπωρίᾳ διεξάγοντες τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα, δυστυχεῖς. Τὸ τελευταῖον ῥῆμα τῆς διδασκαλίας ταύτης εἶνε ὁ Ἀσκητισμὸς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ ἔξω αὐτοῦ τὸ *Νιρβανᾶ*, τὸ Μηδέν, ἐν ᾧ καὶ μόνῳ τὸ πνεῦμα ἔξει εὐδαιμονίαν. Τὸ κήρυγμα τοῦτο τοῦ Σακυᾶ Μουνῆ, μεθ' ὅλην τὴν φαινομένην ἐν αὐτῷ ἀστικὴν ἠθικότητα, κατ' οὐσίαν εἶνε ὁ θρίαμβος τοῦ σκεπτισμοῦ καὶ τῆς ἀθείας. Ὁ ἀνθρώπος ἀπόλλυσι πᾶσαν ἐνέργειαν καὶ δραστηριότητα, αἱ κοινωνικαὶ καὶ πολιτικαὶ ἀρεταί, ὁ ἐνθουσιασμὸς, ἡ πνευματικὴ ἐνέργεια καὶ ἐργασία ἐκλείπουσι τέλεον. Ἀλλ' ὑπὸ τοιοῦτον ἠθικὸν καθεστῶς τὸ δίκαιον καὶ ἡ πολιτεία δὲν ἔχουσι λόγον ὑπάρξεως. Ἡ ἐπίγειος πατρις, ἡ κοινωνία, καταφρονεῖται πρὸ τῆς ἄλλης πατρίδος, τῆς ἀγνώστου, τοῦ

Νιρβανᾶ, πρὸς ὃ τείνουσι πᾶσα ἡ σκέψις καὶ πάντες τοῦ Βουδδιστοῦ οἱ πόθοι.

Τὸ ἄκρον θρησκευτικὸν πνεῦμα, τὸ δεσπόζον ἐν τῇ Ἀνατολῇ, παρεκώλυσε πᾶσαν ἀνάπτυξιν, εἴτε θετικὴν εἴτε θεωρητικὴν, τοῦ δικαίου καὶ τῆς πολιτείας. Τὸν τελειότερον τύπον τοῦ φαινομένου τούτου παρέσχεν ἰδίως ἡ Ἰνδική, ἥτις, μεθ' ὅλην τὴν εὐφυίαν τῶν κατοίκων αὐτῆς, ἐν ταῖς κοινωνικαῖς καὶ πολιτικαῖς σχέσεσιν οὐδὲν βῆμα ἐποιήσατο προόδου. Ἀλλὰ καὶ παρὰ λαῶ τῶν χωρῶν τούτων, ἠκιστα θρησκευτικῶ, τούναντίον δὲ θετικωτάτας ἀείποτε ἐκδηλώσαντι ῥοπᾶς, τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται φαινόμενον, ἡ ἄστοχος κατανόησις τοῦ δικαίου καὶ ἡ ἀτελής ὀργάνωσις τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολιτείας.

Ὁ λαὸς οὗτος εἶνε ὁ τῆς Σινικῆς. Ἀπὸ παλαιτάτου χρόνου ἡ χώρα αὕτη διετέλεσεν ἀποκεκλεισμένη πάσης ἐπαφῆς ὀθνείου πολιτισμοῦ. Σύμβολον τοῦ πνεύματος αὐτῆς εἶνε τὸ σινικὸν τεῖχος. Ὁ Σίνης ἀπεχθάνεται πᾶν τὸ ξένον, τὸ μὴ φέρον τὴν ἐθνικὴν σφραγίδα τῆς πατρίδος. Οὕτω διεβίωσεν ἀπ' αἰῶνων. Μόλις δὲ κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους ἡ Σινικὴ ἠνέφξε τὰς ἀπ' αἰῶνων κεκλεισμένας αὐτῆς πύλας εἰς τὸν ξένον πολιτισμόν, ἐπιτευχθέντος τούτου διὰ τῆς βίας, ἤρξατο δὲ ἐκπατριζόμενος ὁ Σίνης.

Ἡ οἰκογένεια εἶνε τὸ ἀρχέτυπον τῆς πολιτικῆς κοινωνίας· ἀλλ' οὐδεμίαν ἠθικὴν ἀρχὴν διέπει τὸν κοινωνικὸν τοῦτον βίον. Ὁ τύπος εἶνε τὸ πᾶν, πρὸ τοῦ ὁποίου πᾶσα ἄλλη ἀρχὴ ὑποχωρεῖ. Τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα σχεδὸν ἐλλεῖπει ἀπὸ τοῦ ὑλιστικοῦ τούτου λαοῦ, περιορισμένου ἐντὸς τῆς στενωπότητος σφαίρας τοῦ συμφέροντος. Ἡ τοῦ πνεύματος ἔξαρσις ὀλιγωρεῖται, θεραπεύεται δὲ μόνον τὸ ὠφέλιμον, τὸ ἐξοικονομοῦν τὰς ἀνάγκας τοῦ καθ' ἡμέραν βίου. Ἐντεῦθεν αἱ ἀπ' αἰῶνων σχετικαὶ πρόοδοι ἐν τῇ γεωργίᾳ καὶ τῇ βιομηχανίᾳ (ἐφευρέσεις πυρίτιδος, τυπογραφίας κτλ.).

Ὁ λεγόμενος πεφρωτισμένος δεσποτισμὸς τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ἐζήτησε πρότυπα διοικήσεως παρὰ τῷ λαῷ τούτῳ τῶν τύπων, θαυμάσας δι' ἱστορικῶν καὶ πολιτειολόγων τὸν κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν ὀργανισμόν του. Ἀλλ' ὁ ἀποκλειστικὸς κληρὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ βίῳ δὲν εἶνε μόνον ἡ τάξις, ἡ ἀσφάλεια, ποιά τις εὐζωία. Ὑφίστανται εὐγενέστερα ιδεώδη, ὧν τὴν κτῆσιν ὀφείλει νὰ ἐπιδιώκῃ ὁ ἄνθρωπος, ἔστω καὶ ἐπὶ κινδύνῳ πολλακίς. Ἀπὸ πολλῶν αἰῶνων ἡ

Σινική διατελεῖ ἐν σχετικῷ πολιτισμῷ. Ὁ δὲ λαὸς αὐτῆς δὲν στερεῖται ποιᾶς τινος νοημοσύνης καὶ λεπτότητος· ἀλλ' ἢ πρὸς τοὺς τύπους καὶ τὰ παραδεδομένα ὀρησκευτικῆ αὐτοῦ προσήλωσις παρακωλύει πᾶσαν περαιτέρω πρόοδον.

Ἡ μεταβολὴ εἶνε ὁ αἰώνιος νόμος τῆς ἀνθρωπότητος. Λαὸς, φρίτων πρὸ τῆς νέας ιδέας, ἀπεχθανόμενος, ἐκ φύσεως ἢ ἐξ ἀποστροφῆς, πάντα νεωτερισμὸν, ὑπέγραψε τὴν καταδίκην του.

Ἡ πολιτεία ἐν Σινικῇ φέρει τὸν πατριαρχικὸν τύπον τῆς οἰκογενείας. Ὁ αὐτοκράτωρ εἶνε ὁ ἀπόλυτος οἰκογενειάρχης, ἔχων τὸν τίτλον υἱοῦ τοῦ οὐρανοῦ, ἀδελφοῦ τοῦ ἡλίου, πατρὸς τοῦ λαοῦ. Ἐν Σινικῇ δὲν ὑπάρχουσι δικαιώματα, ἀλλὰ καθήκοντα μόνον ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, οὐχὶ δὲ τ'ἀνάπαλιν. Ὅποια τὰ ἀποτελέσματα τοῦ δεσποτισμοῦ τούτου; Ἐπὶ τετρακοσίων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων διατηρεῖται ἐξωτερικῆ τις τάξις καὶ ἀσφάλεια, προάγονται τὰ ὑλικά συμφέροντα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, ἀλλ' ἐν τῷ πνευματικῷ καὶ ἠθικῷ βίῳ ἐπὶ τοσοῦτον ὀλιγορήθη πᾶν εὐγενὲς αἴσθημα, ὥστε σήμερον ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην, τὸ ψεῦδος καὶ ἡ ἀπάτη εἶνε τὰ πρώτιστα μέσα θεραπείας ταπεινῆς φιλαυτίας, ἣτις εἶνε ἡ μόνη τοῦ Σίνου ἠθικὴ ιδέα.

Τὸ πνεῦμα τοῦτο τοῦ θετικισμοῦ καὶ τῆς σκοπιμότητος διαπνέει διὰ πάσης τῆς κοινωνικῆς τῶν Σινῶν νομοθεσίας. Ἐν τῷ γάμῳ ἐπικρατεῖ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξαγορᾶς· καὶ εἶνε μὲν οὗτος μονογαμικός, ἐν τούτοις δύναται ὁ Σίνης νὰ λάβῃ νομίμως καὶ τρεῖς ἄλλας γυναῖκας, ὧν τὰ τέκνα κέκτηνται ταῦτά μετὰ τῶν τῆς πρώτης δικαιώματα. Ἡ σύζυγος ἐλαχίστην διεκδικεῖ ἐν τῷ οἴκῳ δικαιοδοσίαν. Μεγίστη τὸναντίον εἶνε ἡ ἐξουσία τοῦ πατρός· τὰ τέκνα δύνανται νὰ πωληθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ· ὑφίστανται δ' ἐν τισὶ πόλεσι τῆς Σινικῆς ἀγοραὶ κορασίδων πρὸς παλλακείαν. Ὁ πατὴρ δύναται νὰ μαστιγώσῃ τὸν υἱὸν μέχρι θανάτου. Πρῶτος σκοπὸς τοῦ γάμου εἶνε ἡ παιδοποιία, ἐντεῦθεν ἡ υιοθεσία, ἀλλὰ μόνον μεταξὺ συγγενῶν. Τὸ δὲ κληρονομικὸν δίκαιον, βασιζόμενον ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς οἰκογενειακῆς ἐνότητος, εἶνε κατ' οὐσίαν ἐξ ἀδιαθέτου.

Ἡ ἔγγειος ἰδιοκτησία ὑπέστη ποικίλας ἀλλοιώσεις ἐν Σινικῇ. Πρὸ τοῦ τρίτου π. Χ. αἰῶνος μόνος τῆς γῆς κύριος ἦτο ὁ αὐτοκράτωρ, διανέμων τὴν γῆν καὶ λαμβάνων ἐκ τοῦ ἐσόδου τὸ δέκατον. Βραδύ-

τερον αὖ ἐπαρχίαι ἐδόθησαν εἰς τιμαριώτας τοπάρχας· ἀκολούθως δ' ἐπανῆλθε πάλιν τὸ ἀρχαῖον καθεστῶς.

Ἡ νομοθεσία τῶν Σινῶν εἶνε κατ' ἐξοχὴν ποινικὴ· ἡ δὲ θρησκεία, ἡ ἠθικὴ, τὸ δίκαιον εἶνε δυσδιάγνωστα ἐν αὐτῇ στοιχεῖα. Οὐδεμίαν ὑφίσταται διάκρισιν μεταξὺ ποινῆς καὶ ἀποζημιώσεως· ἡ εἰρκτὴ εἶνε τὸ συμπέρασμα πάσης ποινῆς· διὰ πάντων δὲ τῶν ἄρθρων τοῦ πολιτικοῦ αὐτῶν κώδικος ἄρχει ὁ ραβδισμός, ἀληθὲς ποινικὸν ἀεικίνητον. Ἐν τῇ παραδόξῳ ταύτῃ νομοθεσίᾳ ὁ μὴ ἐν καιρῷ ἀποτίνων ὀφειλέτης, ὁ ἀναδεχόμενος τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ πατρὸς υἱός, ραβδίζονται μᾶλλον τοῦ κλέπτου καὶ τοῦ κινδηλοποιοῦ. Ὅπως παρ' ἅπασιν τοῖς ἀνατολικοῖς λαοῖς, καὶ παρὰ τοῖς Σίνοις, ἡ ποινὴ σκοπεῖ οὐχὶ εἰς τὴν βούλησιν τοῦ αὐτοφθοῦ, ἀλλ' εἰς τὸ ἐκ τῆς πράξεως ἀποτελεσμα. Ἐν δὲ τῇ ποινικῇ διαδικασίᾳ ἡ μαστίγωσις εἶνε τὸ πρῶτιστον ἀποδείξεως μέσον.

Τοσοῦτον θετικὴ οὔσα ἡ Σινικὴ δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἐμπνευσμένους προφήτας καὶ μεταφυσικοὺς θεωρητικούς. Μεγάλοι ἐν τούτοις ἠθικολόγοι διὰ τῶν θετικῶν αὐτῶν δογμάτων ἐπέδρασαν οὐ σμικρὸν ἐπὶ τῆς ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ. Τὰ δόγματα τούτων, ὧν πρῶτιστοι ὁ Κομφύκιος καὶ ὁ Μέγκιος, ἔσχον ἐκ περιτροπῆς θαυμαστὰς καὶ καταφρονητάς. Βεβαίως ὁ ἀπόλυτος θαυμασμός πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Κομφυκίου καὶ τοῦ Μεγκίου εἶνε ὑπερβολικός· ἀλλὰ καὶ ἡ καταφρόνησις δὲν δικαιολογεῖται. Ἀμφότεροι εἶνε μεγάλοι ἠθικολόγοι. Ἐν δὲ τοῖς δόγμασιν αὐτῶν πλέον ἢ ἅπαξ ἐξῆλθον τοῦ περιωρισμένου ὀρίζοντος τοῦ σινικοῦ τείχους. Διὰ τῆς μεταρρυθμιστικῆς αὐτῶν ἐργασίας οὐδεμίαν ἔσχον ἐπίδρασιν ριζικὴν ἐπὶ τῆς σινικῆς ἱστορίας, πολλῶ μᾶλλον ἔξω τοῦ κύκλου αὐτῆς. Ἀλλ' ὡς πορίσματα τοῦ σινικοῦ πνεύματος εἶνε ἄξια μελέτης τινὸς καὶ μνείας τὰ θεωρητικὰ πορίσματα τῶν ἠθικολόγων τούτων.

Ζωτικωτάτη ἠθικὴ αὔρα διαπνέει διὰ τοῦ ἔργου τοῦ Κομφυκίου. Ὁ πρὸς τὸ καθῆκον ἐνθουσιασμός αὐτοῦ ὑπομιμνήσκει τὸ αἶσθημα, ὑφ' οὗ ἐνεπνεύσθη ἡ ὑψηλὴ ὠδὴ τοῦ Καντίου πρὸς τὸ καθῆκον. Ὁ νόμος τοῦ καθήκοντος τοῦ ἐναρέτου ἀνθρώπου παρίσταται ὡς ὠκεανὸς ἄνευ παραλίων· ἐξήκει μέχρις οὐρανοῦ. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐγεννήθη τέλειος, ἀλλὰ καθ' ὅσον κατορθοῖ νὰ ἐκτελῇ τὸ καθῆκον, κατὰ τοσοῦτον προσεγγίζει πρὸς τὴν τελειότητα.

Τὸ κατ' ἐξοχὴν καθῆκον τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἠθικῶν

κῶν ὑποχρεώσεών του, ἡ ἀγάπη τῶν ὁμοίων του πάσῃ δυνάμει. Τοῦτο διδάσκει ὁ σίνης φιλόσοφος. Ἄλλ' ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ ταῖς δημοσίαις σχέσεσι τοῦ λαοῦ οὐδὲν ἕτερον συμβουλεύει ἢ τὴν ὑποταγὴν πρὸς τὸν μονάρχην. Οὗτος εἶνε ὁ υἱὸς τοῦ οὐρανοῦ, παρ' οὗ ἔσχε τὴν ἐξουσίαν. Ὁ παντοδύναμος οὗτος δεσπότης ὀφείλει νὰ ἐπιδιώκῃ διὰ τῶν ἔργων τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ λαοῦ του. Βουλόμενος, δύναται πολλά νὰ πράξῃ· ἀλλ' ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ὁ οὐρανὸς δύναται νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν ἐξουσίαν καθ' ὃν τρόπον παρέσχεν αὐτήν.

Ὁ αὐτοκράτωρ ὑφίσταται κατ' ἀνωτέραν πρόνοιαν καὶ βούλησιν· ὁ δὲ λαὸς δὲν δικαιούται εἰς κριτικὴν κατὰ τῆς κυβερνήσεώς του.

Μετὰ μείζονος τόλμης καὶ ἀυστηρότητος πρὸς τὸν ἡγεμόνα διέτύπωσε τὰ ἠθικοπολιτικὰ αὐτοῦ δόγματα ὁ Μέγκιος. (1) μονάρχης εἶνε κυρίαρχος· ἀλλ' ἡ κυριαρχία αὐτοῦ ἀπορρέει ἀπὸ τινος συνεννοήσεως μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ λαοῦ. Ἡ κυριαρχία ἄρα μερίζεται μεταξὺ ἀμφοτέρων. Ὁ οὐρανὸς βλέπει καὶ ἀκούει διὰ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν ὠτῶν τοῦ λαοῦ· οὐδὲν αὐτοῦ εὐγενέστερον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. ἔχει δὲ καθῆκον ὁ ἡγεμὼν νὰ μεριμνᾷ διὰ τῶν ὑπουργῶν του ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας καὶ τῆς εὐημερίας τοῦ λαοῦ, οὐ τὴν φροντίδα ἐνεπιστεύθη αὐτῷ ὁ οὐρανός.

Παράδοξον διὰ τὴν φυλὴν, διὰ τὸν πολιτισμὸν, διὰ τὴν κοινωνίαν ἐκείνην τῆς Σινικῆς. Ὡς παρὰ τῷ Βούδδᾳ, ἡ ἀρχὴ τῆς διαιρέσεως τῶν τάξεων, τοσοῦτον ὀλεθρία διὰ τὸν ἀρχαῖον κόσμον, καὶ ἰδίᾳ διὰ τὴν Ἀνατολήν, οὐδεμίαν εὐρίσκει ἀποδοχὴν ἐν τῷ ἠθικολογικῷ καὶ κατ' ἐξοχὴν φιλανθρώπῳ συστήματι τοῦ Μεγκίου. Λαμπρὰ εἶνε ἡ θεωρία αὐτοῦ περὶ τῶν ἀναγκαίων ἐν τῇ κοινωνίᾳ τάξεων. Διττῶς ἐκδηλοῦται ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἡ ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου: τὸ μὲν διὰ τοῦ νοῦ, τὸ δὲ διὰ τῶν βραχιόνων. Οἱ ἐργαζόμενοι διὰ τοῦ νοῦ κυβερνοῦσι τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς διὰ τῶν βραχιόνων ἐργαζομένους, οἵτινες ὀφείλουσι νὰ διαθρέψωσι τοὺς πρώτους. Οὗτος ὁ νόμος εἶνε παγκόσμιος.

Καὶ ἐν τούτοις τὰ δόγματα ταῦτα, ὅσον ἠθικά, ὅσον προοδευτικά καὶ ἂν φαίνωνται, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν ἠκιστα συντελοῦσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν, εἰς τὴν χειραφεσίαν, εἰς τὴν αὐτονομίαν τοῦ λαοῦ. Εἶνε πολλάκις ἐπαναστατικὰ κατὰ τῆς κρατούσης τάξεως, μεθ' ὅλα ταῦτα δὲν ἐξέρχονται τῆς σφαίρας τῆς θεωρίας, ἵνα τύχωσιν ἐνσαρκώσεως

καὶ πραγματώσεως ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς κοινωνικῆς ἐνεργείας. Παρὰ τὰς φιλανθρώπους, ἠθικάς, φιλελευθέρους σκέψεις τοῦ Κομφουκίου, τοῦ Μεγκίου καὶ τῶν σχολῶν αὐτῶν, ὁ λαὸς τῆς Σινικῆς διατελεῖ ἀπ' αἰῶνων στάσιμος, ἀκίνητος, τεθαμβωμένος ἀείποτε πρὸ τοῦ λαμποκοποῦντος μυστικοῦ εἰδώλου τοῦ υἱοῦ τοῦ οὐρανοῦ, πρὸ τοῦ ὁποίου καθήκοντα ἔχει μᾶλλον ἢ δικαιώματα.

Μεθ' ὅλην τὴν τοιαύτην φύσιν τῆς, ἡ Ἀνατολὴ δὲν ἔμεινεν ἄνευ ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς κινήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Ὁ ἀρχαῖος ἐλληνικὸς καὶ ρωμαϊκὸς πολιτισμὸς ἔσχε τὴν πρώτην ὄθησιν ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ κόσμου, ἡ δὲ νεωτέρα ἱστορία, μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ πολιτισμοῦ τούτου, πάλιν διὰ τοῦ ἀνατολικοῦ Χριστιανισμοῦ ἀνεκαινίσθη. Καὶ ἐν τούτοις ἡ Ἀνατολὴ αὕτη, ἐξ ἧς τοσαύτη ζωὴ διεχύθη ἀνά τὸν ἄλλον κόσμον, παρίσταται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὡς τὸ σύμβολον τῆς στασιμότητος καὶ τῆς ἀκινήσιας. Μεθ' ὅλον τὸν ἀπ' αἰῶνων βίον αὐτῆς, ἐλαχίστη κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ πρόοδος διὰ τῆς ἱστορίας αὐτῆς ἐξεδηλώθη. Τίς ἡ ἀφορμὴ τοῦ φαινομένου τούτου; Ὁ Ἀριστοτέλης ἀπέδωκεν αὐτὸ εἰς τὸ κλίμα, καθιστῶν ρεμβὸν καὶ ἄτονον τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνατολικοῦ πνεύματος, ἀρεσκομένου μᾶλλον εἰς τὸν ὑπερφυσικὸν καὶ ὑπερκόσμιον βίον ἢ εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς πραγματικότητος. Τὸ ἀνατολικὸν πνεῦμα ὄνειροπολεῖ, κέκτηται τὸ ὑπέρτατον δῶρον τῆς ἀποκαλύψεως μεγάλων ἰδεῶν, ἀλλ' ἐν τῇ δράσει καταλαμβάνεται μᾶλλον ἐξ ἀτονίας καὶ νάρκης· ἐν τῷ ἀνατολικῷ κόσμῳ δεσπόζει ἐξ ὀλοκλήρου ἡ θρησκευτικὴ θεωρία· αὕτη ἀπορροφᾷ πᾶσαν αὐτόβουλον ἐνέργειαν καὶ ἐργασίαν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ πρόοδος δὲν ὑπερβαίνει ὠρισμένα ὅρια· ἐπέρχεται εἴτα ἡ στασιμότης, ἡ ἀκινήσια, ἡ σκέψις. Αἱ ἐπαναστάσεις δὲν εἶνε ἐκδηλώσεις κοινωνικῆς προόδου, ἀλλ' ἐκρήξεις δυσαρρεσκείας φιλοδόξων ἀνδρῶν ἢ δυναστειῶν.

Ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς θεοκρατίας ὁ δεσποτισμὸς ἦντλησε τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ, διασπείρας τὸν τρόμον καὶ τὸν θάνατον ἀνά τὴν εὐρεΐαν ἐκείνην ἠπειρον. Οἷα διαφορὰ μεταξὺ Ἀσίας καὶ Εὐρώπης! Καὶ ἐνταῦθα πολλάκις ἡ παμβασιλεία ἀνήγαγε τὴν ἀρχὴν εἰς τὸ θεῖον, ἀλλ' ἡ ἀριστοκρατία τὸ πρῶτον, ὁ λαὸς εἴτα, περιώρισαν τὰς ὑπερφιάλους αὐτῆς τάσεις. Μόνον ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὁ ἐλέω Θεοῦ δεσποτισμὸς ὑπεδού-

λῶσεν ἐς αἰὶ τὸ πνεῦμα, χωρὶς νὰ ἐπιτείλῃ ποτὲ φαινὴ ἀκτὶς ἀπελευθερώσεως. Στυγερά εἰκὼν τῆς παμβασιλείας, ἣν ἀπαραμίλλως, ἔχων ὑπ' ὄψει τὰ πρότυπα, περιέγραψεν ὁ Σαμουὴλ εἰς τὸν λαὸν Ἰσραήλ, ζητοῦντα παρ' αὐτοῦ βασιλέα: «Τοῦτο ἔσται τὸ δικαίωμα τοῦ βασιλέως... τοὺς υἱοὺς ὑμῶν λήψεται, καὶ θήσεται αὐτοὺς ἐν ἀρμασιν αὐτοῦ, καὶ ἐν ἰππεῦσιν αὐτοῦ, καὶ προτρέχοντας τῶν ἀρμάτων αὐτοῦ· καὶ θέσθαι αὐτοὺς ἐαυτῷ χιλιάρχους, καὶ ἑκατοντάρχους, καὶ θερίζειν θερισμὸν αὐτοῦ, καὶ τρυγᾶν τρυγητὸν αὐτοῦ, καὶ ποιεῖν σκεύη πολεμικὰ αὐτοῦ, καὶ σκεύη ἀρμάτων αὐτοῦ· καὶ τὰς θυγατέρας ὑμῶν λήψεται εἰς μωρεψούς, καὶ εἰς μαγειρίσσας, καὶ εἰς πεσσούσας· καὶ τοὺς ἀγροὺς ὑμῶν καὶ τοὺς ἀμπελῶνας ὑμῶν, καὶ τοὺς ἐλαιῶνας ὑμῶν τοὺς ἀγαθοὺς λήψεται, καὶ δώσει τοῖς δούλοις αὐτοῦ, καὶ τὸ σπέρμα ὑμῶν καὶ τοὺς ἀμπελῶνας ὑμῶν ἀποδεκατίσει, καὶ δώσει τοῖς εὐνοῦχοις αὐτοῦ καὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ . . . » (1).

Ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ περιλαμβάνεται ἅπαν τὸ δημόσιον τῆς Ἀνατολῆς δίκαιον, δίκαιον τοῦ ἡγεμόνος, καὶ οὐχὶ τοῦ πολίτου, ἔννοια, ἣτις ἐλλεῖπει καθ' ὀλοκληρίαν.

Ἄλλ' ἡ ἰδέα θριαμβεῦει ἐπὶ τέλους. Ἡ ἀνθρωπότης δὲν ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ἢν' ἀποθάνῃ ἄδοξος καὶ ἀγενεαλόγητος ἐν τοῖς τέλμασι τῆς στασιμότητος καὶ τῆς ἀκινήσιας. Ζωὴ αὐτῆς εἶνε ὁ ἀγών· δὲν γινώσκει πατρίδα, διότι ἅπασα ἡ σφαῖρα ἐδόθη αὐτῇ πρὸς κατοικίαν· ἀγνοεῖ τὰ ὅρια τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου, διότι δι' αὐτῆς ἐνσαρκοῦται ἡ αἰωνιότης τοῦ πνεύματος. Ἄν αὕτη εἶνε κεκλημένη νὰ ρεμβάσῃ ἐν Ἀσίᾳ, νὰ ἴδῃ τὰς μυστικωτάτας τῶν ὀπτασιῶν, νὰ συλλάβῃ τὰς τολμηροτάτας τῶν ἀποκαλύψεων, ἀλλὰ καὶ ν' ἀπολεσθῇ ἐπὶ τέλους ἐν τῇ μεταφυσικῇ ταύτῃ πτήσει καὶ ἐκστάσει, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα θεάτρα πραγματικωτέρας ἐνεργείας. Ἦνε ἡ Ἰνδῶπιη. Ὁ ἄνθρωπος, ἀφ' οὗ ὠνειροπόλησε, ζητεῖ ἤδη νὰ ἐργασθῇ. Ἡ νιοθρὰ Ἀνατολὴ συνέλαβεν ἐν σπέρματι τὰς ὑψίστας τῶν σκέψεων· ἀλλ' ἀπαιτεῖται ἡ πρόσφορος θεραπεία, ἢν' ἀναδοθῶσιν οἱ ζειδωρότατοι καρποὶ τῆς προόδου. Ἡ Εὐρώπη μυεῖται διὰ τῶν Φοινίκων τὰ μυστήρια τῆς ἀνατολικῆς γνώσεως, λαμβάνουσα παρ' αὐτῶν τὰ γράμματα, παρὰ δὲ τοῦ αἰγυπτίου Κέκροπος ἓνα τῶν πρώτων πολιτικῶν

(1) Βασιλ. Η'.

ὀργανισμῶν. Μικρὸν ἔτι καὶ θέλει μεταδώσῃ εἰς πραγματικότητα τὰ ὄνειρα, τοὺς πόθους, τὰς ὀπτασίας τῆς πρεσβυγενοῦς ἀδελφῆς αὐτῆς Ἀσίας.

Καὶ εὐρίσκεται πρὸς τοῦτο λαός, ἐμπεφορημένος θείας κλήσεως. Μέσῳ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως τεθειμένος ὑπὸ τῆς ἱστορικῆς προνοίας, ἀρπάζει διὰ τοῦ Προμηθέως τὸ πῦρ τῆς γνώσεως ἀπὸ τῶν ἀδύτων ἱερῶν τῆς θεότητος, ἐνθα ἦτο μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης τεθαμμένον ἐν τοῖς ἐγκάτοις τοῦ θυσιαστηρίου· καὶ ἐξαγνίζει δι' αὐτοῦ, ἀλλ' ἅμα καὶ θερμαίνει καὶ φωτίζει τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν. Νέος κόσμος προβαίνει ἐπὶ τῆς παγκοσμίου σκηνῆς: ὁ ἐλληνικὸς τὸ πρῶτον, ὁ ρωμαϊκὸς ἀκολουθῶς. Καὶ ἀπελευθεροῦται μὲν τῶν τέως περισφιγγόντων αὐτὸ ἀδαμαντίνων κρίκων τῆς παραδόσεως καὶ τοῦ θείου κύρους τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα καὶ ἡ αὐτὸ ἐκπροσωποῦσα ἐπιστήμη· ἐκδηλοῦται δὲ ἡ ἐπανάστασις καθ' ὅλα μὲν τὰ στάδια τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν ἐν τῷ δικαίῳ καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ, κατὰ πρῶτον ἀπὸ τῆς σφαίρας τῆς θεοκρατικῆς παμβασιλείας εἰσερχομένη εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἀνθρωπότητος.